Μακεδονικά

Τόμ. 7 (1967)

Εις μνήμην Αλέξανδρου Λέτσα

Bojinov V., L'entraînement de la Bulgarie dans la seconde guerre mondiale et ses conséquences, «Etudes Historiques», τόμος II

Στέφανος Ι. Παπαδόπουλος

doi: [10.12681/makedonika.986](https://doi.org/10.12681/makedonika.986)

Copyright © 2015, Στέφανος Ι. Παπαδόπουλος

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Παπαδόπουλος Σ. Ι. (1967). Bojinov V., L'entraînement de la Bulgarie dans la seconde guerre mondiale et ses conséquences, «Etudes Historiques», τόμος II. *Μακεδονικά*, 7, 379–381. <https://doi.org/10.12681/makedonika.986>

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑΙ

Bojinov V., L'entraînement de la Bulgarie dans la seconde guerre mondiale et ses conséquences, «Études Historiques», τόμος II (à l'occasion du XIIe Congrès International des Sciences Historiques - Vienne, août - septembre 1965), έκδοση της Βουλγαρικής 'Ακαδημίας 'Επιστημών (Ινστιτούτο 'Ιστορίας), Σόφια 1965, σ. 493-511.

Ἄν καί ἀπό τὸν τίτλο τοῦ παραπάνω δημοσιεύματος μπορεῖ κανεὶς νὰ ὑποθέσῃ ὅτι τὸ περιεχόμενόν του δὲν ἔχει σχέση μετὰ τῇ Μακεδονίᾳ καὶ τῇ Βόρειᾳ γενικὰ Ἑλλάδᾳ, μο-
λαταῦτα, ἐπειδὴ ἀναφέρεται καὶ σὲ θέματα πού μᾶς ἐνδιαφέρουν, ὅπως εἶναι ἡ βουλγαρι-
κὴ κατοχὴ τῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης κατὰ τὸν τελευταῖον πόλεμον, γι' αὐτὸ κρίνουμε
σκόπιμον νὰ τὸ παρουσιάσουμε στὸ ἑλληνικὸ κοινόν.

Στὴν ἀρχὴ τοῦ ἀρθροῦ του (σ. 493-494) ὁ συγγραφέας ἀναφέρει λίγα εἰσαγωγικά γιὰ
τὸ Β' παγκόσμιον πόλεμον, στὸν ὁποῖο διακρίνει δύο περιόδους, γνωστὰς καὶ ἀπὸ ἄλλα
σύγχρονα δημοσιεύματα τῶν χωρῶν τοῦ ἀνατολικοῦ συνασπισμοῦ. Κατὰ τὴν πρώτη πε-
ρίοδον (1η Σεπτεμβρίου 1939 - 22 Ἰουνίου 1941) ὁ πόλεμος ἔχει ἱμπεριαλιστικὸ καὶ ἀδικο
χαρακτῆρα (σύγκρουση ἀνάμεσα στὸ φασιστικὸ καὶ στὸ καπιταλιστικὸ μπλόκ), καὶ μόνο
μετὰ τὴν ἐπίθεσιν τῆς Γερμανίας ἐναντίον τῆς Σοβιετικῆς Ἐνωσης μεταβάλλεται, κατὰ
τὸ συγγραφέα, σὲ ἀντιφασιστικὸ καὶ δίκαιον ἀγώνα.

Κατόπιν (σ. 494-496) ἀκολουθεῖ μιὰ σύντομη ἐπισκόπηση τῆς πολιτικῆς κατάστασης
στὴ Βουλγαρία ἀπὸ τὴ λήξιν τοῦ Α' παγκοσμίου πολέμου ὡς τὸ στρατιωτικὸ πραξικό-
πημα τῆς 9ης Ἰουνίου 1923 καὶ τὴν ἀντιφασιστικὴν ἐξέγερσιν τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ ἴδιου
ἔτους, καὶ ὁ συγγραφέας προσπαθεῖ νὰ ἐρμηνεύσῃ πῶς ἡ βουλγαρικὴ κυβέρνησις ὁδή-
γησε τὴ χώρα στὸν πόλεμον στὸ πλεῦρό τοῦ Ἀξονα παρὰ τὴν ἀντίθετον θέλησιν τοῦ
λαοῦ. Γιὰ τὸ λόγον αὐτὸ ἐξετάζει παρενθετικὰ δύο ἄλλα θέματα, πού τὰ θεωρεῖ συναφῆ:
1) τὴν πολιτικὴν τοῦ γερμανικοῦ ἱμπεριαλισμοῦ, πού ἀπέβλεπε νὰ διεισδύσῃ στὴ Βουλγα-
ρία καὶ γενικὰ στὰ Βαλκάνια, καὶ 2) τὰ συμφέροντα τῆς βουλγαρικῆς ἀστικῆς τάξης καὶ
τῆς μοναρχίας, πού ἔνωσαν τὴν χώρα μετὰ τὴν χιτλερικὴν Γερμανίαν ἀπὸ πολιτικὴν, οἰκονομικὴν
καὶ στρατιωτικὴν ἄποψιν. Στὸ σημεῖον αὐτὸ ὁ συγγραφέας ἀναφέρεται καὶ στὶς «ἀδικίες»
τῆς Συνθήκης τῶν Βερσαλλιών, πού ἔδιναν τροφὴν στοὺς «revanchistes» Βουλγάρους
καὶ ἐνίσχυον τὸ φιλογερμανικὸν ρεῖμα στὴν χώρα.

Ὁ συγγραφέας ἐξετάζει ἔπειτα (σ. 497-499) τὴν θέσιν τῆς Βουλγαρίας κατὰ τὴν ἐναρξιν
τοῦ πολέμου, τὴ διακήρυξιν τῆς κυβερνήσεως Kjöseivanov γιὰ οὐδετερότητα, τὶς ἀνεπιτυ-
χεῖς προσπάθειες (Σεπτέμβριος - Ὀκτώβριος 1939) τῆς Σοβιετικῆς Ἐνωσης γιὰ συνθήκην
συνμαχίας μετὰ τὴν Βουλγαρίαν, τὸ σχηματισμὸν τῆς κυβερνήσεως Filov καὶ τὴν ἐντασιν τῶν
πολεμικῶν προετοιμασιῶν, καθὼς καὶ τὴν ἱκανοποίησιν τοῦ βουλγαρικοῦ λαοῦ γιὰ τὴν
συμπάρασιν τῆς Σοβιετικῆς Ἐνωσης στὸ ζήτημα τῆς παραχώρησεως στὴ Βουλγαρίαν
τῆς Δοβρουτσᾶς (σύμβασις τῆς Craiova τῆς 7ης Σεπτεμβρίου 1940). Ἐπειτα (σ. 499-501)
ἀναφέρεται στὴν ἰταλικὴν ἐπίθεσιν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος, στὴν προσχώρησιν τῆς Οὐγ-
γαρίας καὶ τῆς Ρουμανίας στὸ Τριμερὲς Σύμφωνον καὶ στὶς ρωσικὰς προτάσεις γιὰ σύμφω-
νον ἀμοιβαίας φιλίας καὶ βοηθείας μετὰ τὴν Βουλγαρίαν. Ἰδιαιτέρον ἐνδιαφέρον παρουσιάζει

γία τούς Έλληνες τὸ γεγονός ὅτι ἡ Σοβιετικὴ Ἐνὼση εἶχε προτείνει τότε στὴ Βουλγαρία νὰ ἐγγυηθῇ τὴν ἀνεξαρτησίᾳ καὶ ἀκεραιότητά της καὶ νὰ τὴ βοηθήσῃ στὴν ἱκανοποίηση τῶν ἐθνικῶν της διεκδικήσεων (ἐξοδο στὸ Αἰγαῖο σὲ βάρος τῆς Ἑλλάδας καὶ παραχώρηση τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης ὡς τῇ γραμμῇ Μηδείας - Αἰνίου).

Ἐκτενέστερο (σ. 501-506) εἶναι τὸ μέρος τῆς μελέτης ποὺ ἀναφέρεται στὶς διαπραγματεύσεις τῆς κυβέρνησης Φίλον μὲ τοὺς Γερμανοὺς σχετικὰ μὲ τὴν προσχώρηση τῆς Βουλγαρίας στὸ Τριμερές Σύμφωνο, τὸ σύμφωνο μὴ ἐπιθέσεως Ἀγκύρας - Σόφιας, τῇ συμφωνίᾳ γιὰ τὴν εἰσοδο τοῦ γερμανικοῦ στρατοῦ στὴ Βουλγαρία κ.λ., καθὼς καὶ ἐκεῖνο (σ. 506-508) ποὺ ἀναφέρεται στὴν περίοδο ἀπὸ τὴν ἀνοίξη τοῦ 1941 ὡς τὸ τέλος τοῦ πολέμου, τὰ γεγονότα τῆς ὁποίας ἐκθέτει ὁ συγγραφεὺς ἀρκετὰ ἀναλυτικά.

Στὸ τελευταῖο τμήμα τοῦ ἀρθροῦ (σ. 508-511) ὁ συγγραφεὺς μιλάει γιὰ τὶς συνέπειες ποὺ εἶχε στὴ χώρα του ἡ πολιτικὴ αὐτὴ, ὅπως εἶναι οἱ βομβαρδισμοὶ τῆς Βουλγαρίας ἀπὸ τὴν συμμαχικὴ ἀεροπορία, ἡ φαιμαξίη τῆς οἰκονομίας τῆς χώρας ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς καὶ ἡ ὀργὴ τῶν Ἀγγλοαμερικανῶν, ποὺ γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ προσπάθησαν νὰ ἐπιβάλλουν στὴ Βουλγαρία σκληροὺς ὅρους κατὰ τὴ συνθήκη εἰρήνης καὶ ἐπιδίωξαν ἀκόμη καὶ τὴ στρατιωτικὴ κατοχὴ της, τὴν ὁποία οἱ Βούλγαροι ἀπέφυγαν μόνο χάρις στὴν ἔγκαιρη εἰσοδο τοῦ «κόκκινου στρατοῦ» στὴ χώρα τους.

Κλείνοντας τὸ σημειώμα μας αὐτὸ ἔχουμε νὰ κάνουμε τὶς ἐξῆς παρατηρήσεις:

1) Ὅλο τὸ κείμενο χαρακτηρίζεται ἀπὸ ἔντονο ἀντιφασιστικὸ πνεῦμα, ἀλλὰ νομίζουμε ὅτι ὁ συγγραφεὺς, περισσότερο ἀπὸ ὅσο πρέπει, ἀποδίδει τὰ πάντα στὴ βουλγαρικὴ μοναρχία καὶ στοὺς φασιστικοὺς καὶ καπιταλιστικοὺς κύκλους τῆς χώρας. Ἀκόμη ὁ ἀναγνώστης εἶναι πιθανόν νὰ σχηματίσῃ τὴν ἐσφαλμένη ἐντύπωση ὅτι ἡ Βουλγαρία ἀπὸ τὸ 1923 ὡς τὸ 1944 βρισκόταν συνέχεια κάτω ἀπὸ φασιστικὸ καθεστῶς, ἐνῶ εἶναι γνωστὸ ὅτι στὸ ἴδιο διάστημα λειτούργησε καὶ ἀστικὴ δημοκρατία μὲ κομμουνιστὲς μάλιστα βουλευτὲς στὸ κοινοβούλιο ὡς τὸν Ἰούνιο τοῦ 1941. Ἄρα λοιπὸν ἡ εὐθύνη τοῦ λαοῦ γιὰ τὰ γεγονότα δὲν εἶναι καὶ πολὺ μικρότερη ἀπὸ τὴν εὐθύνη τῶν ἰθυνόντων κύκλων.

2) Ὑπερτονίζει τὴν ἀντίσταση» τοῦ βουλγαρικοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος καὶ τοῦ λαοῦ καὶ νομίζουμε ὅτι ὑπερβάλλει γενικοποιώντας μεμονωμένα παραδείγματα ἢ σπάνιες περιπτώσεις, ὅταν γράφει (σ. 508): «.....sous la direction du parti communiste bulgare, des militaires appartenant aux unités d'occupation formèrent des détachements et des brigades des partisans bulgares qui luttèrent en commun avec les partisans yougoslaves et grecs, contre les occupants allemands aussi bien que contre les fascistes bulgares». Ἄν ἡ ἔκφραση αὐτὴ δὲν προέρχεται ἀπὸ ἀγνοία τοῦ συγγραφέα, τότε ἀποτελεῖ τουλάχιστο ὕβρη πρὸς τὶς δεκάδες χιλιάδες τῶν θυμάτων τῆς βουλγαρικῆς κατοχῆς στὴν Ἑλλάδα καὶ Γιουγκοσλαβία. Εἶναι βέβαια ἀναμφισβήτητο ὅτι τὸ βουλγαρικὸ κομμουνιστικὸ κόμμα, μετὰ τὴν ἐπίθεση τῆς Γερμανίας ἐναντίον τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως, διεξήγαγε ἀντιφασιστικὸ ἀγῶνα, ἀλλὰ νομίζουμε ὅτι ἡ ἐπίδραση τοῦ στὸ βουλγαρικὸ λαὸ δὲν ἦταν καὶ πολὺ σημαντικὴ, γιὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη τὸ πνεῦμα τῆς «revanche» ἦταν πολὺ ἔντονο σὲ ὅλα τὰ στρώματά του.

3) Εἶναι λυπηρὸ ὅτι στὸ ἀρθρο αὐτὸ μπορεῖ ἐπίσης νὰ διαπιστώσῃ κανεὶς ὅτι, παρὰ τὶς ἐπίσημες διακηρύξεις, τὸ πνεῦμα τῆς Συνθήκης τοῦ Ἁγίου Στεφάνου εἶναι ἀρκετὰ ἰσχυρὸ ἀκόμη καὶ στὴ σύγχρονη Βουλγαρία. Συγκεκριμένα, μιλώντας ὁ συγγραφεὺς (σ. 494) σχετικὰ μὲ τὰ ἐπακόλουθα τοῦ Α' παγκοσμίου πολέμου γιὰ τὴ Βουλγαρία, γράφει ὅτι ἡ Βουλγαρία ἀναγκάστηκε νὰ παραχωρήσῃ τότε «βουλγαρικῶν ἐδάφῃ, ὅπως ἡ Δοβρουτσά, οἱ περιοχὲς τῶν δυτικῶν συνόρων της καὶ τῆς Στρώμνιτσας, καὶ ἡ Θράκη τοῦ Αἰγαίου (la Thrace Egéenne)». Τὸ πῶς δυσάρεστο ὅμως εἶναι ὅτι μιλώντας γιὰ τὰ γεγονότα τοῦ 1941 γράφει (σ. 506): «L'armée bulgare occupa la province de la Morava, la plus grande partie de la Macédoine du Vardar et la Région Egéenne, qui furent

annexées à la Bulgarie». Ποιά όμως είναι αυτή η «Région Egéenne» και από ποιους κατοικείται, δέν μᾶς τὸ διευκρινίζει ὁ συγγραφέας. Γιατὶ δὲν χρησιμοποιεῖ τοὺς γνωστὺς γεωγραφικοὺς ὅρους «Ἑλληνικὴ Μακεδονία καὶ Θράκη» ἢ «Ἀνατολικὴ Μακεδονία» καὶ «Δυτικὴ Θράκη»; Φαίνεται πὺς ὁ ὅρος «Région Egéenne», ποὺ προκαλεῖ ἀσάφεια καὶ σύγχυση, εἶναι ἀρεστὸς ἀκόμη καὶ στοὺς σύγχρονους Βουλγάρους ἱστορικοὺς, γιατί τὸν ξανασυναντοῦμε καὶ σὲ ἄλλη μελέτη, δημοσιευμένη στὸν ἴδιον τόμο (βλ. τὸ ἄρθρο τοῦ V. T o p a l o v, L'opinion publique bulgare contre les persécutions des juifs, ἰδίως σ. 484, 486, 488, ὅπου ἡ χρῆση τοῦ ἴδιου ὅρου). Ὅσο γιὰ τὸ γεωγραφικὸ περιεχόμενο, ποὺ δίνει στὸν ὅρο αὐτὸ ὁ συγγραφέας, μποροῦμε νὰ τὸ συμπεράνουμε ἀπὸ ὅσα ὁ ἴδιος γράφει λίγο πῖο κάτω (σ. 507), ὅπου λέγει ὅτι τὸ 1943 ἡ βουλγαρικὴ κυβέρνησις ἔστειλε στρατὸ κατοχῆς καὶ σὲ ἓνα τμῆμα τῆς «Ἑλληνικῆς Μακεδονίας» ὡς τῇ Θεσσαλονίκῃ. Ἐδῶ λοιπὸν γίνεται σαφές ὅτι, κατὰ τὸ συγγραφέα, μόνον ἡ ἐδῶ ἀπὸ τὸ Στρυμόνα περιοχὴ εἶναι «Ἑλληνικὴ Μακεδονία», ἐνῶ ἡ πέρα ἀπὸ αὐτὸν εἶναι ἡ «Région Egéenne», στὴν ὁποία ἄρα ἔχουν δικαίωματα οἱ Βούλγαροι.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ Ι. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Τηλεμάχου Μ. Κατσουγιάννη, Περί τῶν Βλάχων τῶν ἐλληνικῶν χωρῶν. Α', Συμβολὴ εἰς τὴν ἐρευναν περὶ τῆς καταγωγῆς τῶν Κουτσοβλάχων, Θεσσαλονίκη 1964, 8ον, σελ. 94+1 χάρτης [Ἐκδοσις Ἑταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν, Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη, ἀριθμ. 22].

Ἄν καὶ γραμμένο ὄχι ἀπὸ ἐπιστήμονα ἱστορικὸ, τὸ βιβλίον αὐτὸ παρουσιάζει σημαντικὸ ἐνδιαφέρον, γιατί ὁ μακαρίτης Κατσουγιάννης ξεπέρασε τὴν ἑλλειψη εἰδικῶν γνώσεων μὲ τὴ μεγάλῃ ἀγάπῃ, τὸ πάθος θὰ μποροῦσα νὰ πῶ, μὲ τὸ ὁποῖο περιέβαλε τὸ θέμα τῆς μελέτης του.

Κρουσοβίτης τὴν καταγωγὴ ὁ συγγραφέας ἀνῆκε στὴν κατηγορίαν τῶν πολυπληθῶν βλαχοφώνων Ἑλλήνων τῆς περιοχῆς Μοναστηρίου, ποὺ μετὰ τὴ συνθήκη τοῦ Βουκουρεστίου ἀναγκάσθηκαν νὰ ἐκπατρισθοῦν γιὰ ν' ἀποφύγουν ἓνα νέο ξένο ζυγὸ, ἔστω καὶ χριστιανικὸ. Ὅπως ὅλοι οἱ συμπατριῶτες του, ἔτσι καὶ ὁ Κατσουγιάννης, παρόλο ποὺ βρῆκε μιὰ δευτέρην πατρίδα καὶ εὐδοκίμησε ὡς ἔμπορος στὴ Θεσσαλονίκη, δὲν ἔχευσε ποτὲ τὴ γενετείρᾳ του· ὄχι μόνον αὐτὸ, ἀλλὰ καὶ βάλθηκε μὲ ὅλες του τίς δυνάμεις, ὅσο χρόνον τοῦ ἄφηνε τὸ ἐπάγγελμά του, νὰ μελετήσῃ καὶ νὰ προβάλῃ τὸ ἔθνικον καὶ πολιτιστικὸ ἔργον τῶν συμπατριωτῶν καὶ ὁμογλώσσων του. Καὶ πολὺ σωστὰ ἔστρεψε πρῶτα τὸ ἐνδιαφέρον του πρὸς τὸ πολυσυζητημένο θέμα τῆς καταγωγῆς τῶν Βλάχων τῶν ἐλληνικῶν χωρῶν.

Στὴν εἰσαγωγὴ (σ. 13-15) τοῦ βιβλίου του ὁ συγγραφέας μᾶς ἐξηγεῖ κυρίως τοὺς λόγους γιὰ τοὺς ὁποίους θεωρεῖ τὴν πρόβλημα τῆς καταγωγῆς τῶν Βλάχων ὡς θέμα μᾶλλον γλωσσικὸ παρά ἔθνολογικόν. Κατόπιν (κεφ. Ι, σ. 16-20) ἀσχολεῖται μὲ τὴν ἐτυμολογίαν τοῦ ὀνόματος «Βλάχος». Ἐδῶ ὁ Κατσουγιάννης, ἀφοῦ παραθετεῖ καὶ συζητεῖ, μὲ συντομία βέβαια, τίς διάφορες ἐτυμολογικὰς ἐρμηνεῖες ποὺ ὑποστηρίχθηκαν ὡς τώρα ἀπὸ τοὺς καθηγητὰς Ν. Βέη, Α. Κεραμόπουλλο, Κ. Ἀμαντο καὶ ἀπὸ ἄλλους ἐρευνητὰς, καταλήγει στὴν ἄποψη ὅτι πῖο πιθανὴ εἶναι ἡ προέλευσις τοῦ «Βλάχος» ἀπὸ τὸ γερμανικὸ «Welsch», ποὺ μεταφέρθηκε ἀπὸ τοὺς Σλάβους στὴ βαλκανικὴ χερσόνησο, ὅπου καὶ τὸ συναντοῦμε γιὰ πρώτη φορὰ σὲ βυζαντινοὺς συγγραφεῖς τοῦ 10ου αἰῶνα. Ἐτεῖ ἐξηγεῖται καὶ τὸ γεγονός ὅτι, ἐνῶ οἱ λατινόφωνοι πληθυσμοὶ τῶν ἐλληνικῶν χωρῶν ὀνομάζονται ἀπὸ τοὺς ἄλλους «Βλάχοι» ἢ «Κουτσοβλάχοι» (κατὰ τὴν ἐλληνικὴν παραλλαγὴν τοῦ ὅρου), οἱ ἴδιοι ἀποκαλοῦν τοὺς ἑαυτοὺς τῶν «Ἀρουμούνους», δηλαδὴ «Ρωμαίους», ὅπως καὶ οἱ ὑπόλοιποι Ἕλληνες τοῦ ἀνατολικοῦ τμήματος τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας καὶ κατόπιν βυζαν-